

dels Pirineus centrals: *la lèit s a prèza*, a Farrera i Tor de Vall Ferrera; Barravés, BDC VI, 33 (cf. *tupí de presa*, BDC IX, 80; BDC XX, 234); però a Mall. diuen *apendre(s)*: Manacor *apendrə-sə* la llet (BDLC VII, 181); «la llet --- l'aprenen d'aquesta manera: --- agafen un brancó de figura bordissot o verdal o altra classe de figura per l'estil, que tenga molta lletrada, i se posen a remenar --- un cap de tal brancó dins la llet ---» (BDLC VII, 180); jo, però, vaig anotar «la llet *sə prəu*» a Sóller (1953), si bé és de temer que estigui mal separat en lloc de *s'apren*. No sé si podem fer cas de la grafia *pressó* que per a 'herba-col' posa Griera en BDC XVII, 27 (cf. *presó* XVI, 14; XIX, 194, i *presonera* id. XVI, 14; XIX, 194); amb caiguda de la *-s*- (a la manera de *raor*, *reina*), i -g- intercalada: herba *pregonera* a Camprodon (DAg.). La forma del cat. central és ja la que usava el jove Verdager en l'esborrall de l'Atl.: «Adressant-se en les ones, però, d'Andalusia / veu, entre cel y aygua, la costa negrejar, / y sa sanc rescalfant-se, que de fredó 's *prenia*, / ab nou coratge torna, y esforços, a brassejar» (estrofa d'embrió del cant VII, p. 25 del ms., oblidada en la transcripció de Riquer-Junyent, que després ell reféu tot).

De *pendre* per 'pendre terra, desembarcar' intr.: cita Aramon, RFE XXI, 411: de Jaume I i Curial; JoMartorell: «la galera de Tirant e l'altra eren a sota-vent, no pogueren *pendre* en la illa, ans romperen los timons de caxa», Ag. III, 271. *Pendre* 'encendre's' (BDC XX, 263): «la centella, o gospira de foc, *pendre*: Trahere, concipere ignem; no pot *pendre* --- és ben seca ---», OPou (*ThPu.*, 210). «Mes del fons de la tomba més glaçada / fremí una veu novella el cant dels cants: / —Foc nou, baixa del cel, i torna a *pendre*! / Ja ha arribat l'hora d'esventar la cendra, / oh Pàtria de les tombes flamejants!», Ventura Gassol, 1921. *Havia pres aigo* 'endinsar-se en mar, embarcar-se' mall., Arx. Ll. Salvador (veg. AIGUA, n. 1). *Pendre camí* 'partir' i *pendre malament* «agrarar-se, anar de mal a pitjor» men. (AFerrer Ginart, *Rond. Men.*, 223). *Pendre, el grau*, a. 1313, referint-se als graus dels estanys (RLR XXIX, 175).

En llatí aquest mot era PRĒHĒNDĒRE, d'arrel indoeuropea GHĒND/GHŪD- (d'on també gr. *χαυδάνω* i paleosl. *gadati*) amb prefix PRAI-; la E de la segona síl·laba havia de ser breu, però aviat en emmudir-se la -H- intervocàlica, es produí la contracció en PRĒNDERE (el detall del procés fonètic l'estudia Juret, *PhonHist-Lat.*, 347, i no és pas ben segur); la forma contracta *prendere* és ja la de Terenci (i fins es troba en mss. de Plaute), i el resultat de la contracció vocàlica en romànic no fou uniforme, car en resultà, per una banda PRĒNDĒRE, d'on la *é* del cast. *prende* (Pres. 3) i friülà *prende*, i d'altra banda PRĒNDĒRE > it. *prendere*, mentre que les altres llengües romàniques confonen *ē* i *ɛ* en aquesta posició; el català té PRĒNDĒRE com a punt de partida, d'on *pre-* en cat. occid. i val., *pré-* en blear i *prê-* en català oriental.

En cat. i en oc. el resultat *prendre* fou immediatament reemplaçat per *pendre*, amb eliminació de la primera *r*: per la natural, regular i forçosa dissimilació,

que és de norma en aquestes condicions fonètiques, en què la segona *r*, en posició recolzada i després de l'accent, és molt més forta que la primera, afegint-s'hi encara el reforçament psicològic de ser *-re* terminació obligada de tots els infinitius de la segona conjugació; condicions absolutament diferents de les de l'it. *prendere* (on la segona *r*, molt més dèbil en posició intervocàlica i molt postònica, estava en equilibri de força amb l'altra *r*), de les del cast. i port. *prender* (*-r* final i com a tal dèbil) i de les del roms. *prinde* (on l'altra *r* va esborrar-se); en francès també apareix la forma dissimilada *pendre* (menys general, perquè allà la *n* perdé tot seguit la força consonàntica), i allà els casos de caiguda de la *r* s'eliminaren tot seguit per la necessitat de distingir *prendre* de *pendre* PENDERE 'estar penjat'.

L'oc. resta en una posició intermèdia entre la catalana i la francesa: perquè allà, a l'E. Mj., si bé predomina de molt les formes dissimilades *penre*, *pendre*, també n'hi ha algunes de *prendre* amb restauració de la *r*: tinguem present que allà també hi havia el perill d'homonímia amb *pendre* PENDERE 'penjar', pervivent. De tota manera, la forma dissimilada és ja la dels orígens literaris occitans, en el *Boeci* i en Guilhem de Peitieu («pres sui del *penr*' e del *gazit*», Appel, *Chr.*, 11.38) i és de bon tros la més freqüent a tota l'E. Mj. (veg. PSW VI, 509-515): les excepcions que veig, només són en els italians Sordello i Bonifaci Calvo, i en la *Crozada* (on *prendre*, *prendrai*, apareixen reiteradament, però es tracta d'un text tolosà, escrit a la ratlla del gascó).³ Avui, en canvi, la *r* apareix restablerta en la major part del territori d'Oc, però és no sols per influència francesa sinó perquè l'evolució morfològica ha donat lloc a formes molt diferents, a la major part dels parlars moderns, formes en les quals desapareixen les condicions dissimilatòries: gascó i prov. *prene* (< *prener*, on la *-r* final havia desaparegut com tota *-r* final). En conseqüència, la forma dissimilada resta solament en alguns punts: *pendre* en el Delfinat, *pe(n)re* a Niça (TàF).⁴

En català l'eliminació de la primera *-r*- ha estat sempre un fet absolutament general: fora del període preliterari, i àdhuc en aquest període, les excepcions són poques, raríssimes; de fet només me'n consta un cas, el citat a la nota 1; i, encara que, cercant-ho molt, potser se n'hi podrà afegir algun més, sempre restarà quelcom d'extraordinari, i enterament estrany a tots els textos literaris de l'E. Mj. i de la moderna. És ben sabut que això continuà igual fins als escRenaix.; més encara, en les Normes Ortogràfiques de l'I. E. C., de 1911, s'usa naturalment, com pertot, la forma *pendre* (*pendrà* etc.), i ni tan sols es cregué necessari de tractar-ne per res en les Normes Ortogràfiques, com sigui que hi havia unanimitat completa de tothom en aquest punt.

La introducció de la *r* de la forma insòlita *prendre* fou una iniciativa d'AMAlcover, que topà fora de Mallorca amb forta resistència. A desgrat dels seus prejudicis impetuosos, en les mateixes enquestes de conjugació que després li publicà el seu respectuós deixeble